

**Igazán
szeretne**
egy gyermek
nálunk és most
megfogni

3.

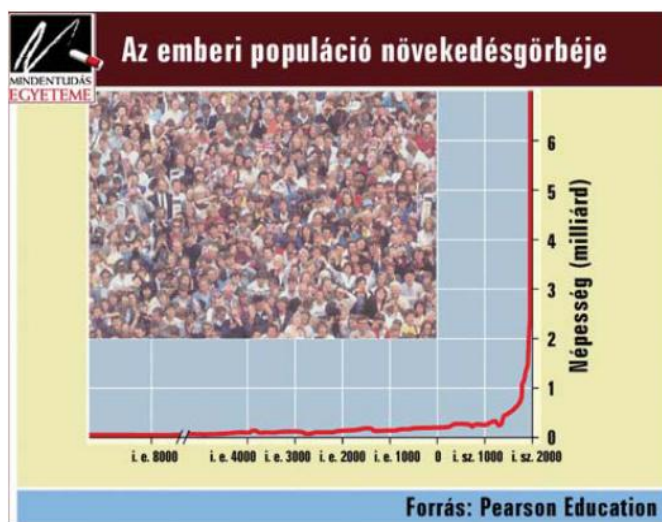
Gyula I. Simonyi
Természet és energia
2021

BOCS Alapítvány

Természet és energia: soha nem volt új helyzet¹

A fosszilis energiabőség előtt is volt túlnépesedés és munkaerő-fölösleg, hiszen hatalmi, katonai, gazdasági érdekek voltak az olcsó „emberanyag”. De a fosszilis energia ezt mindkét irányban fölerősítette. **Egyrészt a gépkorszak miatt sok emberi munkaerő fölöslegessé vált** (leglátványosabban a mezőgazdaságban: gépesítés, kemizálás, öntözés). **Másrészt a fosszilis energiabőség a korábbi túlnépesedésnél nagyságrenddel nagyobb népességrobbanást okozott.**

Az emberiség népesedési görbéje

Ezt a harapófogó-folyamatot négy fázissal írhatjuk le:

1. Sokezer éven át **természeti erőforrás-bőség és ugyanakkor energiahiány** (csak emberi és állati energia) volt (**T+** és **E-**). Ekkor a gyerek termelőeszköznek számított.

A proletár volt az, akinek csak gyereke (proles) van, aki csak ezt az egy fajta termelőeszközt tudja előállítani, aki csak élőerő-termeléssel tud adózni.

2. A fosszilis energia korának kezdetén (ipari forradalom) **még fennállt a természeti erőforrások bősége, és az energia is kezdett bőséges lenni (T+ és E+)**. Így egyre kevésbé kellett a élőerő, s ugyanakkor az energiabőség az addigi túlnépesedést népességrobbanássá növelte.

Amikor a gépek miatt tovább nőtt a munkanélküliség, a luddisták a gépeket rombolták, a népesedést nem sokan próbálták fékezni. A sokezer évig működött kulturális minták egyre inkább elavultak.

3. A XX. század hetvenes éveiben az emberiség ökolábnyma elérte a 100%-ot, **elkezdődött a természeti erőforrások szűkösségének kora. Az energiabőség még folytatódott (T- és E+)**. Már végképp nincs szükség élőerőre, ugyanakkor egyre nagyobb túlkínálat van belőle, ami egyre olcsóbbá teszi az embert.

¹ A szerkesztő hozzászólása a Gyermek és Ifjúsági Konferencia ifjúsági törvény javaslatához

Egyre nő a „hálátlan” fiatalok és csalódott szülők száma, **egyre több fiatal érzi azt, hogy fölösleges, olcsó, hogy óriási túlkínálatban, kegyetlen versenyben kell „eladnia” magát az iskolarendszerben, a munkaerőpiacon, a társadalmi életben.** Már főleg csak humán erőforrásnak számít és a versenyképessége a fő értékmérője.

A beatkorszak talán legnagyobb alakja így fogalmazta meg a fiataloknak ezt az életérzését:

„Az emberek kilencven százaléka ezen a bolygón egy üveg viszkiből fogant, nem a gyermekvállalás szándékával. Kilencven százalékunk baleset – nem ismerek senkit, aki tervezett volna gyereket. Gyerekkoromban átéltem, hogy nem akarom látni az iszonyatot, hogy nem akartak.” (John Lennon)

A termékenység több évezredes erőltetése hatalmi (politikai, katonai, gazdasági) érdekekből, amiben gyakran a vallások a kivitelezők, még ma is hat, pedig ma már senkinek nem érdeke a túlnépesedés. Becslések szerint az emberi nemzések akár fele is kifejezetten a nemző pár szándéka ellenére történik! A nőknek és szegényeknek többnyire se joguk, se tudásuk, se eszközük nincs a fogamzásgátláshoz.

4) A XXI. század eleje az olajtetőzés, a fosszilis energiabőség korának vége, így **a természeti erőforrások szükségéhez már energia-szükség is járul (T- és E-).**

Például az élelemárak az egekbe emelkednek, mert óriási a kereslet (milliárdnyi, s évente még mindig közel nyolevanmillióval több ember próbál nem éhen halni a Földön és most már **a megélhetésüket megtermelő** gépek és járművek növényi üzemanyag kereslete is versenyez velük a mezőgazdasági terményekért), miközben a kínálatot beszűkítik a gyengülő és fogyó talajok, romló klíma, vízhiány, energiahány miatt kevesebb gépesítés és kemizálás.

Ebben a korszakban **a fiatalok sikeres életstratégiájának talán leglényegesebb eleme a családtervezési kompetencia**, mert a pár szándéka nélkül létrejövő foganás elég nagy valószínűséggel hátrányos helyzetet teremt a két fiatal, főleg a lány számára, valamint a születendő gyermek számára is.

Társadalmilag is előnyös, ha csak tudatosan, felelősen tervezett foganások történnek. A természeti erőforrások és az energia szükségének korszakában az egész emberiség csak népességfogyással tudja enyhíteni a nyomort, az ökológiai pusztulást és az erőszakot. Azok a régiók sikeresebbek, ahol a népesség ökológiai lábnyoma kevésbé haladja meg a terület eltartóképességét, ill. ahol több eltartóképesség jut fejenként.

„Csak gondoldj bele. Ha nem dolgoznánk és keresnénk pénzt, hogyan élnénk? Haljunk éhen? Ha bármelyikünk meghalna ma, senki nem venné észre, senki nem kérdezné, miért.”

Asif, 14 éves¹

---

¹ Az indiai gyerekek vallomásainak forrása: If I were rain. Celebrating the spirit of India's disadvantaged urban child. (Youthreach, New Delhi, 2003) Fordította Simonyi Cecília.

A dzsinnek városa¹

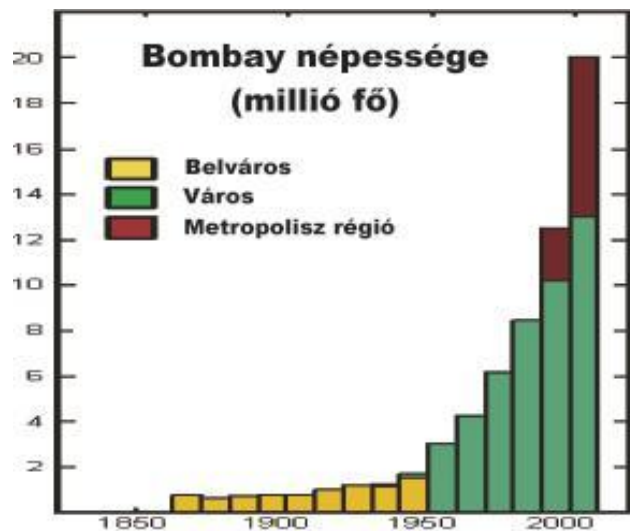
A legkiábrándítóbb Chandni Chowk² volt. A versekben és útirajzokban a Holdfényes Bazárt úgy dicsőítik, mint valamiféle orientális Fabourg St Honoré-t, amely széles sugárútjairól, elegáns karavánszerájairól és mesés mogul kertjeiről ismert. Miután olvastál erről, az iszlám valaha legszebb boulevard-járól, ha riksádon ülve nekivágsz a labirintusnak, még mindig félig-meddig azt várod, hogy jáspissal és szardonix-szal teli boltocskákat találsz a mogul építészek igényeinek kiszolgálására, gyöngyház berakásokat a pietra dura kézműveseknek, reméled, hogy látod majd a Kashgarból érkezett bactriai tevék hosszú sorát és hasábnyi fahéjdarabokat Madagaszkárból, kereskedőket Ferghaná-ból, talán még egy ritka pulykafajtát is az Újvilágból, vagy egy zebrát, hogy szórakoztassa császári öfenségét.

De ehelyett, ahogy a dugóban megrekedve ülsz, félig fuldokolva a riksfüstben és az önkormányzati mellékhelységek ammóniabúzáiban, magad körül csak omló boltfrontokat és törött erkélyeket látsz, dülöngélő, rozsdás vassal fedett és bádoggal támogatott áruhá-zakat. A csatorna, ami keresztülfut a bazár közepén, eldugult, és a fák gyökereit kiásták. ...

A járdán egy brahmin tehene közömbösen rágódik egy árus zsákjából kilógó zöld-ségeken, egy muzulmán fültisztító toporog a Sis Gani előtt. Egy férfi megragadja a karod és színpadiasan suttog: „Száhí, akarsz szó-nyeget, hasist, barna cukrot, pénzváltást, kék filmet, szexi nőket nem probléma!”

Bombay, majd meglátod, az egyetlen város Indiában, a szó nyugati értelmében. Más indiai metropoliszok, Kalkutta, Madras és Delhi csak túlméretezett falvak. Bombay-ben több a felhőkarcoló, mint bármely más indiai városban: ha a tenger felől közelíted meg, miniatűr New Yorknak látszik. De mással is tudja város-voltát igazolni: zsúfolt, a nap minden órájában dugó van, szennyezett, és számos részén bűzlik. Arthur Koestler a Santa Cruz reptérre való megérkezését ahhoz hasonlította, mintha egy csecsemő teli pelenkájával arcul csapták volna. Bombay több mint tízmillió lakosának³ szennyvizét a tengerbe ereszti, de olyan közel a parthoz, hogy jó részét visszahozza a dagály...

Az emberi ürülék bűze a tengerpart számos szakaszát átlengi. Mivel igen kevés a nyilvános mellékhelyiség, a bazárok állott vizelet szagát árasztják. Évente kétszer, kora tavasszal és ősszel, halmilliók pusztulnak el a partmenti vízben és a rothadó hal savas szaga lehengerlő. Marine Drive mentén, Chowpatty strandjától a Nariman Point-ig hatalmas beton háromlábak sorakoznak a tengerparton, hogy megakadályozzák az út to-vábbi szélesítését. A háromlábakat megfelelő szögben helyezik el, megkönnyítendő a polgároknak lábuk megtámasztását, nadrágjuk leeresztését vagy dhotijuk felhúzását és a magukon való könnyítést. Ettől függetlenül ... Marine Drive Bombay büszkesége és öröme. Naplemente után, ahogy az utcai lámpák kigyulladnak, a bombayiek bámulattal szemlélik, és a királynő gyémánt nyakláncának nevezik.

¹ William Dalrymple (szül. 1965. március 20., skót történész, író): City of Djinns – a year of Delhi (részlet, fordította Simonyi Cecília)

² Chandni Chowk: „ezüst piac” Delhiben.

³ 2007-ben 20 millió, fele nyomorregyedekben, a százezer prostituált fele HIV fertőzött. A parton fél évszázada még tüdőszanatórium volt.

*Ázsia nagyvárosaiban, így Indiában is éjjel-nappal csúcsforgalom van, s a fő szabály:
tülekedj és dudálgj!*

A közlegelő tragédiája¹

Adva van egy közlegelő, ahol a faluban lakó tíz gazda legeltet egy-egy tehenet. Tételezzük fel, hogy az itt legelő tehenek mindegyike 1000 fontot nyom, tehát a tehenek együttes súlya 10 000 font. Az egyik gazda azonban gondol egyet, és hogy a hasznát megduplázza², kihajt még egy tehenet a legelőre, ahol ezzel már 11 tehen fog legelni. De mivel így kevesebb fű jut egy-egy tehének, 1000 font helyett csak 900 fontra híznak meg. Tehát akinek már két tehene van a legelőn, az nyer 800 fontot (mivel egy 1000 fontos helyett két 900 fontos tehene van), a többiek pedig fejenként 100 fontot vesztenek. Együttesen pedig további 100 fontot veszítenek azzal, hogy a 11 darab 900 fontos tehen összsúlya csak 9900 font az eredeti 10 000 font helyett.

Mi történik akkor, ha a többi gazda is így gondolkodik, és mind beküld egy újabb tehenet a legelőre, hogy hasznát megkétszerezze? Ha minden újabb tehen az összes többi súlyát 100 fonttal csökkenti, akkor a folyamat a következőképpen zajlik le:

- Ha mindenki betartja az együttélés kialakult szabályait, vagyis ha mindenki ko-operatív stratégiát játszik, akkor a legnagyobb a közösség együttes jövedelme.
- Minél többen megszegik az együttélés kialakult szabályait, vagyis minél többen alkalmaznak dezertáló stratégiát, annál inkább csökken a közösség együttes jövedelme (10 000 fontról 0 fontra).
- Minél többen dezertálnak, annál inkább csökken a nem dezertálók, vagyis a ko-operatív stratégiát folytató egytehenesek jövedelme (1000 fontról 0 fontra).

A dezertálás nem áll meg négyenél, amikor az ötödik ember az eredeti 1000 fonthoz viszonyítva már nem nyer semmit. A pillanatnyi állapothoz képest ugyanis nyer. Négy társa dezertálása miatt az ő egy tehene csak 600 fontra hízhat meg, ha viszont ő is be-küld egy újabb tehenet a legelőre, akkor lesz két 500 fontos tehene, vagyis 1000 fontja. A következő gazda ugyanígy fog gondolkodni, és ez így megy egészen a kilencedik emberig, aki már semmit sem nyerhet a második tehen beküldésével (egy darab 200 fontos tehen helyett két 100 fontos tehene lenne).

Mi történik ekkor? Az egyik lehetőség, hogy a dezertálás láncreakciója valóban végigfut a soron és végül elpusztul a közlegelő, éhen halnak a tehenek. A másik lehetőség; hogy a gazdák még időben észbe kapnak, felismerik a csapdahelyzetet, és néhányan a kooperatív stratégiát választják. Minél többen kooperálnak és vállalják, hogy nem küldenek újabb tehenet a legelőre, annál jobban járnak. Ez a kooperáció azonban nem lesz stabil, hiszen mindig érdemes lesz dezertálni, vagyis a saját hasznot nézni és a közösség-nek okozott kárt figyelmen kívül hagyni.

Ezt a csapdahelyzetet a gazdasági és társadalmi élet több területén tapasztalhatjuk. Elegendő csak a természeti kincsek kiaknázására, az ipari üzemek létesítésére és működésére gondolnunk.

¹ The Tragedy of the Commons, by Garrett Hardin (1968). Magyarul Hankiss Elemér ismertette először Társadalmi csapdák c. könyvében, 1979-ben. A példázat eredetileg az emberi túlnépesedésről szólt, de ma már az egyetemeken is általában realitásától megfosztva, moralizálva a gazdasági kapzsiság szemléltetésére használják.

² *Az ökológiai gondolkodásmód hiánya miatt általában nem ismerik föl a valóságos hajtóerőket, így a Föld túlterheltségéért elsősorban pl. az emberi mohóságot, kapzsiságot teszik felelőssé a médiában és oktatásban, mozgalmi, vallási, közgazdász, politikus stb. körökben.*

„A közlegelő tragédiája” a elsősorban a népességnövekedés által okozott valóságos társadalmi dilemmát írja le. **Egy újabb tehén kihajtása nem feltétlenül kapzsiságból történik, hanem kényszerű döntés, mert nőtt a család nagysága.**

A világszerte terjedő elsivatagosodás fő oka a túllegeltetés. A marha-, birka- és kecskeállomány a világon évente kb. 35 millióval növekszik (és így sem tudja ellátni a több mint kétszer ennyivel növekvő emberi népességet).

Például Kínában évente ezer faluból kell elmenekülniük az ott élőknek amiatt, hogy a sivatag elborítja: a kilencvenes évtizedben fél magyarországnyi terület sivatagosodott el és a folyamat gyorsul. Nigériában, ahol fél évszázad alatt a népesség négyszeresére, az állatállomány tizenegyszeresére nőtt, szintén fél magyarországnyi terület sivatagosodott el egy évtized alatt. India területének egyharmada fenyegetett.

A népességnövekedésben szerencsére már nem érvényes, hogy „mindig érdemes lesz dezertálni”, azaz a saját család, törzs, klán, nemzet stb. létszámát biológiailag növelni. A természeti erőforrások szűkösségének korszaka teljesen új a történelemben és ezért csak lassan ismerik föl. **Pe-dig érdemes berendezkedni rá, mert várhatóan igen sokáig fog tartani. S ebben a korszakban a népesedésben versenyzők rosszul járnak, a nagyobb népesség hátrányosabb. Látványos példa, hogy Európa tíz legnagyobb GDP/fő mutatójú nemzete mind kisebb népességű Magyarországnál.**

„Elfogadod-e a gyermekeket, akikkel Isten megajándékozta házasságotokat? – halljuk a jövő férjhez és feleséghez intézett kérdést a házasságkötési szertartásban.

A nemzés felelősségének felsőbb hatalmakra hárítása helyett a jövő generációk iránti felelősségre kell nevelni a párkapcsolati felkészítésben és a házasságkötéskor:

„Fogadod-e, hogy a teremtésben kapott nemzőképességeddel elsősorban a jövő gyermekek javára, továbbá családod, néped, az egész emberiség, az élővilág és a jövő generációk iránti felelősséggel élsz?”

A BOCS Alapítvány trénerai az indiai falusi nevelők ökológiai képzésén kecskékkal játszották el a közlegelő tragédiáját, a csoportokra osztott résztvevők valóságos döntései alapján.